

Pověst o Židovském Městě

Eva Eiseltová

Praha, 2017
eiseltovae@gmail.com

*****

„Mistře, vy víte, že to byla vražda!“

Benjamin se postavil proti rabínovi tak hrozivě, jak dokázal. Nad Mícoliným hrobem stáli jen oni dva a s nimi jen ten zbytkový útvar osiřelých lidí, který byl chápán jako rabínova rodina. Synovec, neteř a hospodyně, která byla příbuznou těch dětí.

Ostatní obyvatelé Židovského Města si nebyli jisti. Šeptalo se, že sám císař se o Mícolinu smrt zajímal a, kdyby to bylo na něm, vyšetřovalo by se.

Ale nebylo po jeho, bylo po rabínově.

Nikdo se na Mícolině pohřbu neukázal.

„Žádám, abyste tu vraždu vyšetřil,“ pokračoval Benjamin přeskakujícím hlasem. Nespouštěl oči z Golema, který náhle stál za rabínem.

„Tvá sestra už nežije,“ řekl chladně rabín. „Proto ji nemohu trestat.“

„Benjamine,“ řekla spěšně paní Maacha: „Je mi Mícol moc líto.“

Benjamin přikývl.

„Jenže měla svou hlavu. Nic by se nestalo, kdyby neutíkala do Města na falešnou propustku.“

Golem se pozorně zahleděl na rozčileného Benjamina.

Maacha naléhala: „Ty už jsi starý dost. Víš, co by se mohlo všechno stát?“

„Jako by tam za zdí byli draci,“ vmísila se Axa.

„Vlastně jsou,“ řekla Maacha.

„Jsou tam přece lidi,“ mluvil dál Benjamin: „Nemuseli bychom nic falšovat! Kdybychom mohli prostě projít bránou!“

„Zed' kolem ghetta nás chrání,“ řekla Maacha: „jenže vy z toho nemáte rozum.“

„Tu zed' je třeba zbourat! A nejsem sám, kdo si to myslí!“

Mladý Aron uhnul před Benjaminovým vybízivým pohledem.

„Co pro to uděláš,“ zeptal se tiše rabín.

„Veřejně žádám,“ spustil Benjamin škrobeně: „aby mou při posoudila Rada starších.“

Rabín přikývl.

„Víš, co je třeba ke svolání Rady starších.“

„Podpora většiny členů Židovského Města,“ odpověděl Benjamin.

Aron mlčel.

„Až ji získáš,“ pronesl rabín beze stopy výsměchu: „oznámím Jeho Milosti císaři, že jsem předal ghetto do rukou a zodpovědnosti Rady.“

„A císař zruší ghetto,“ ozvala se Maacha: „jak chtěl dřív.“

Benjamin zrozpačitěl.

„Myslel jsem,“ upřesňoval, „že by to Rada starších prodiskutovala, určila směr.“

„A nenesla odpovědnost,“ přikývl rabín.“

„Přece,“ zadržel Benjamin, „netoužím po starých časech. Víím, že se teď máme lépe. Nejsou pogromy, císař nás chrání. Ale pořád nesmíme volně do Města, pořád

nejsme Měšťanům rovni. A to nám oni nedají, to musíme požadovat! Alespoň, když císař souhlasí. Tohle se musí změnit!“

Rabín řekl pomalu: „Než seženeš Radu starších, nebudeš opouštět území Obce.“

Benjamin s kratičkým zaváháním odevzdal svou stálou propustku do Golemovy netečně nastavené ruky. Maacha opět promluvila: „Ale Benjamin je obchodník. Jak to zařídit s jeho obchodními cestami?“

„Najdeme mu vhodné uplatnění v naší Obci,“ ukončil rabín hovor. Bez dalších slov zvolna vykročil k brance ze hřbitova.

Maacha vzdychla.

Benjamin se s pokrčením ramen vydal k domovu. Golem ho následoval.

Teta Maacha se podívala na Axu. „A teď půjdeme dělat něco užitečného,“ řekla, „stahuje se k dešti. Trhovci utečou z náměstí.“

„Benjamin měl pravdu,“ špitla Axa.

„Jen pitomá myš,“ zavrčel Aron: „si vyskakuje na kocoura.“

„Nechal jsi ho v tom,“ řekla zamračeně.

„Dej mi pokoj.“

„Každému slušnému člověku,“ dorážela Axa, „musí vadit to, co Benjaminovi.“

„Tak honem,“ ozvala se teta. „strašně jsme se zdrželi!“

Aron se táhl od krámků ke krámkům za tetou a sestrou. Teta bystře zkoumala zboží, a ještě zvládla číst dětem levity.

„Váš strýc je rozený tyran. Vnucuje vám bezpečí a pohodlný život.“

„Bere nám,“ špitla Axa, „pocit, že jsme lidé.“

Aron zaúpěl.

„Chybí vám pogromy, holčičko,“ opravila ji Maacha. „Počkej, až nějaký přijde! Budeš se smát svým dnešním nářkům.“

Za řeči zkušeně odhadla váhu chleba. „Před šestnácti lety císař nařídil srovnat ghetto se zemí.“

Arona přitahovala skupinka rozveselených mládenců opřených o zeď. Nahmatal v kapse své otlučené hrací kostky.

Axa přikývla: „Dost jsme trpěli také za císaře Tiberia.“

„Rada starších zachraňovala, co se dalo. Jenže každý to, co mu patřilo!“ řekla teta. Pochopila Aronův otrávený pohled a zajistila si svého karbaníka tím, že mu strčila do rukou nákup.

„Váš strýc,“ pokračovala: „tehdy vyšel na Kamenný most a klekl si do cesty císařovu kočáru. Koně zůstali stát jako myšičky.“

„Koně jsou dávno pod zemí,“ namítla Axa: „A teď jsme tu my.“

„Kdo vy?“

„Mladí Židé, kteří nezažili pogromy. Mladí Měšťané, kteří na nás nikdy nevztáhli ruku.“

Dokonce i Aron na Axu s úctou pohlédl.

Začervenala se. „Musíme se volně vmísit do života Města! Kam patříme! Bez hry na ghetto, žluté pásky, hábity a divné zvyky.“

Na zem dopadly první kapky deště.

Dešťová voda se valila liduprázdnými nočními uličkami. Mraky chránily tmu před svitem měsíce a hvězd. Okna příbytků malomyslně potemněla. Jediné světélko blikalo v ulicích, pátravý proužek záře, která nevycházela z lucerny. Kdo ji zahlédl, odstoupil kvapně od okna s myšlenkou na bdícího Golema, který slídí ghettem.

*****

Maacha báječně pořídila na trhu ve Městě a spěchala domů. Ve světnici švagrova domu našla, co čekala: vyhaslý oheň, dosud prázdné hrnce a neteř zasněnou. Axa stála před zrcadlem v sotva dokončených šatech z hedvábí, vyšíváných zlatě a stříbřitě. Paprsek světla na tmavém koberci v šerém pokoji. V ghettu nevídaný stříh, nadaná švadlena!

Teta významně zvedla z podlahy žlutou pásku.

Axa horlivě přiskočila k ohništi a chopila se křesadla.

Teta se usmála a zacinkala dvěma váčky s penězi.

„Tolik jsi utržila, tetičko?“ spěchala Axa se slovy uznání „Který je Benjaminův? Mícoliny krajky šly vždycky na odbyt!“

Maacha zazvonila menším váčkem.

„Ovšem byly poslední. A další už nebudou. Snad na to váš strýc myslí.“

Axa natáhla ruku.

„Rabín mu určitě nepomůže. Ale Benjamin toho spoustu dovede! Poradí si! Že si přeješ, abych s tím k němu hned zaběhla, vid’?“

Maacha skryla úsměv. „Od toho je tu Golem.“

„Ale toho má rabín s sebou u dvora! Benjamin bude mít radost, teto!“

„Takhle chceš na ulici?“

Axa se zastavila.

„Nosí to vznešené dámy ve Městě.“

Maacha zvedla pohozené šaty z šedého sukna a podala je děvčeti.

„Tohle,“ řekla „nosí Židovky v ghettu.“

Axa se pokorně převlékala.

„Ty šaty, co jsi ušila, o příštím trhu prodám a uložíš si peníze. Jak vůbec víš, co se nosí ve Městě?“ Maacha se zarazila. „Micol tě snad nenaváděla. Město není pro nás, Axo. Nesmíme přehlížet zákazy a nařízení.“

„Čí, tetičko?“

„Zřejmě císaře,“ opověděla Maacha.

„Ne. Císař to nenařídil!“

„Tak asi purkmistra Města.“

„Ty ses na to nikdy neptala, teti?“

Maacha pokrčila rameny.

„Nikdo, tetičko, nevydal takové nařízení.“

„To není důvod, abychom ho porušovali.“

Axa spustila váček s penězi do kapsáře a pospíchala ze dveří. Musela se ještě vrátit pro žlutou pásku. V síni však bylo po spěchu. Axa tichounce vyběhla do svého pokoje a vytáhla ze slavníku tenký, nevelký balíček. V mžiku zmizel v kapsáři a Axa seběhla na ulici.

Benjamin seděl v nevlídné přízemní komoře a u zastíněného okna brousil nože. Trhl sebou, když po letném zaklepání vpadl rabínův synovec.

„Čekal jsem, až s sebou rabín odvede Golema,“ spustil Aron udýchaně: „Ale musíme mluvit rychle.“

Benjamin už zakrýval nože ubrusem.

„To byl tvůj nápad, že jsi tady?“

Aron se nechápavě zastavil.

„Rabín může dělat, co si přeje,“ recitoval Benjamin předpisově: „Postavit mě před soud za vzpouru. A protože u nás zastává rabín funkci obhájce, žalobce i soudce, je zbytečné posílat provokatéry.“

Aron vyskočil a zaťal pěsti.

Špinavým okénkem dopadl do místnosti proužek světla. Sunul se po podlaze, kontroloval tmavé kouty. Golem byl nazpět v ghettu a konal svou povinnost.

Oba se mlčky tiskli co nejdál ke stěně.

Světlo zmizelo. Kutloch po tom krátkém prozáření ještě zpochmurněl.

„Mícolina ruka tu schází,“ řekl Aron.

„Mně sklep stačí. Z nájmu za zbytek domu slušně vyžiji. Než mi rabín přikáže to nové zaměstnání.“

Aron zaváhal: „Člověče, Micolina vraha nenajdeš, když budeš vězet v ghettu. A z ghetta se dá dostat! Co myslíš, proč mě nikdy nepřistihli?“

„Jsem spokojený. Takhle to můžeš vyřídit svému strýci.“

Aron se rozesmál a Benjamin znejistěl.

Vyrušilo je nedočkavé zaklepání.

Axina vzrušená nálada pohasla, když uviděla bratra. Tenký balíček, který povytáhla už před domem, propadl zpátky do kapsáře. Aron se instinktivně ohlédl k oknu.

„Poslala mě teta.“ Věta jak štít a hned za ní důkaz.

Benjamin rozpačitě přijal svůj černohnědý váček.

„To je od paní Maachy vážně moc...“

„My ti taky děkujeme,“ přerušil ho Aron: „že se neštítíš příbuzných zločinného rabína. Alespoň ne všech. Jak mile jsi přijal peníze z Axiny ruky!“

„Jsou to Benjaminovy peníze! Teta prodala Micoliny zásoby!“

„Ale to on ví,“ zabručel Benjamin.

„Teta neřeční,“ pravil Aron: „nýbrž pomáhá. Je v ní, bůh mi odpusť ten výraz, pravý křesťanský duch.“

„Snažil ses být milý,“ podotkl Benjamin: „Čímpak, že to vyšlo nazmar?“

Axa vzdychla.

Aron ji vzal velitelsky za paži: „Axo, jdeme!“

„Jdi si, když chceš,“ ohradila se Axa, „já jsem právě přišla.“

„Jen pojd'. Benjamin strašně nerad mluví s lidmi z rabínova domu.“

Vyšli do mlhy krátkých dnů. Ulice jen tu a tam spěšně křižovali navrátilci a vzduch voněl vlhkem a tlením. Mrholilo. Aron přehodil cíp svého pláště i přes Axu.

„Nemáš rád lidi,“ promluvila Axa.

„Mám,“ hájil se Aron: „Mám dost rád lidi. Jenom nesmějí být charakterní a čestní.“

„Co ty bys dělal na jeho místě? Kdyby někdo zabil mě?“

„Nežvaň.“

Rozpršelo se. Nepohoda je zahнала do suchého zádveří nejbližšího domu.

„Zeptám se lépe,“ opravila se Axa. „Co bys dělal, kdyby tě někdo obehrál v kostkách?“

„Kdyby byl silnější než já, tak nic,“ odpověděl klidně.

Axa se mračila. „Touláš se v noci za hradbami ghetta zrovna tak jako Micol!“

„Takže v zájmu spravedlnosti...“ Aron si přejel hranou ruky po hrdle.

Axa se urazila. „Pitomost. Jen by ses měl spojit s Benjaminem!“

„Axo! Benjamin s námi nechce mít nic společného! Jsme příbuzní rabína! Každý na nás kouká trochu bokem!“

„Benjamin si váží naší tety.“

„Jako všichni v ghettu. Ale teta není s rabínem svázaná krví, to je rozdíl.“

Chvilku mlčeli.

„Teta je jako Golem! Desetkrát se odsud mohla dostat, mohla vdát, pečovat o svou rodinu!“

„Arone. Co by s námi bez ní bylo?“

Děšť se vypršel. Ale ještě nemohli jít dál. Napjatě sledovali světlo pohybující se v protější ulici.

„Pojď,“ řekl Aron: „kašleme na Golema. Vždyť je to náš sluha!“

Axa zaváhala. „Počkej. Existují lidé, kteří se podívají na něčí rukopis a hned ti o pisateli povědí úplně všechno.“

„Ano, rabín mě to také naučil. Řeknu ti, jestli byl pisatel rozhazovačný, šetřílek, zbabělec, sebevědomý...“

Aron se natočil k sestře a zahleděl se jí do očí.

„Nepoznám, jestli byl modrooký křesťan, jak se jmenoval a co udělal Micol.“

Držel ji pevně: „Dej mi to, cos nesla Benjaminovi!“

„Jak je bůh nade mnou...“

„Axo, vždyť házíš klacíčky vzteklému psovi!“

Prudce se mu vytrhla a rozběhla se rozmoklou ulicí. Aron ji mohl dohonit. Couvl však hlouběji pod suchý přístřešek.

*****

Ze tmy sálu slyšel rabín zatajený dech. Neviděl dvořany ani císaře. Vztáhl paže k dýmu valícímu se z černého kalicha. Naštěstí se to opět podařilo. Mléčně bílý kouř nabyl podoby dlouhovlasé ženy v bělavé říze. Přízrak se tetelil v rozptýleném světle několika voskovic, a okamžik se vznášel, než se rozplynul.

Sloužící vydechli a zapálili svíce podle stěn kabinetu kuriozit. Rabín předstoupil a poklekl.

„To nebylo špatné, Žide,“ chválil císař: „U Apolona, to se ale rodily krasavice... škoda, že jí nedokážeš vdechnout skutečný život.“

„Salome už je jen pouhou vidinou, Císařská Milosti.“

„Tohle moji páni hvězdáři a alchymisté nesvedou. Ty vskutku nejsi hlupák a já jsem rád, že to každým svým činem potvrzuješ.“

Rabín vděčně sklonil hlavu. Císař na něho pohlížel s pýchou sběratele.

„Stále se jen uboze učím,“ pravil pokorně rabín, „od vašich slavných umělců a vědců.“

Císař ho přerušil mávnutím ruky, pak sáhl do šera a přijal od sluhy nevelkou listinu bez pečeti.

„Dobře, dobře. Teď chci mluvit jen s tebou.“

Sál se vylidnil. Císař se důvěrně naklonil k rabínovi.

„Co vražda té mladé Židovičky?“

Rabín z císařovy tváře nic nevyčetl. Promluvil opatrně. Řadil věty, jako by špičkou střevíce ohmatával půdu na nepovědomých blatech.

„Císařská Milosti, to je skončeno. Nikdo nemůže povědět, co se stalo. Židovka se mohla poranit sama.“

V císařských očích se zablesklo.

„Nožem do zad, ano,“ přisvědčil vladař,

„Nejpohodlnější způsob sebevraždy.“

Rabín sklonil hlavu.

„Smíš se postavit, Žide.“

Rabín se postavil a zároveň navykle poodstoupil. Byl o poznání vyšší než jeho pán. Vladař se usmíval pod vousy a pohrával si s listinou.

„Ty se bojíš, Žide.“

„Zvažuji pouze, Vaše Milosti,“ rabín zvolna vybíral slova, „jaká byla cena povětrné Židovky. Bojím se, že pány Měšťany provokovala...“

„K vraždě,“ vpadl císař a rabín gestem bezmoci a neznalosti zvedl ruce.

„Váhám,“ pravil rabín: „nad takovým slovem. Mohla být zabita a nikoli zavražděna, a to už naprosto není jisté, že někým z pánů Měšťanů.“

„A kdyby někým z pánů Měšťanů?“ nadhodil císař.

„Stává se, že vrah není vinen,“ odpověděl rabín.

„Řekni, mluvíš za sebe nebo za všechny Židy?“

„Vždy mluvím, Císařská Milosti, za vaše ghetto.“

Císař podal rabínovi listinu. Dychtivě mu hleděl do očí.

Rabín ihned poznal písmo. Místo pečeti jen beztvará kapička vosku a text stručný. Rabínův pohled sklouzl k dolnímu okraji, kde našel podpis, který čekal.

„Souhlasí s tebou i mladí Židé?“

„Císařská Milosti,“ řekl pomalu rabín: „toto psal jeden jediný mladý člověk... totiž mladý Žid.“

„Nejsem Židům lhostejným pánem,“ prohlásil: „Jste možná cennější než lvi, které chováme v hradním příkopu. Každý ví, že mám lvy rád. Ale nedal bych se v noci budit jejich řevem.“

Rabín se mlčky uklonil.

Strážný zřejmě zapomněl na Benjaminovy nesnáze, když mu vracel zběžně prohlédnutou propustku. Zvedal závoru a už hleděl jinam. Na konci ulice se objevily rabínské děti.

Někdo jiný dával pozor. Benjamin se náhle octl v Golemových rukou.

„Podívejte se, pane, znovu na propustku,“ požádal Golem strážného.

„Nevidíš pravou pečeť?“ bránil se Benjamin.

„Pečeť je pravá, i Mistrův podpis, ale jméno držitele je vyškrabané a přepsané.“

Strážný si odkašlal.

„V té tmě, Goleme.“ A zrovna k nim musela dojít rabínova neteř!

„To nic, pane,“ přisvědčil Golem: „Jsem zhotoven tak, abych bezchybně viděl.“

Aron se neochotně připojil k Axe.

„Uvědom si, co rabín Benjaminovi udělá,“ spustila Axa. To strážce nečekal. Golem hleděl do prázdna.

„Nic se nestalo,“ navrhla dívka: „Teď jsme přece všichni uvnitř Židovského Města.“

Strážný zmateně naslouchal. Může věřit rabínově vlastní krvi? A Golemovi?

Golem strhl své oběti plášť. Černá látka se svezla na zem a Aron nepotlačil uznané hvízdnutí. Benjaminova štíhlá postava nesla pozoruhodný výběr nožů přivázaných kolem těla lanem.

Axa vykřikla a Aron vzdychl. Promluvil, sám to nečekal.

„Goleme, namáhej vlastní hlavu.“

Strážný se stahoval mezi stíny u zdi.

Golem sotva stačil nesouhlasně zavrtět hlavou a už mu vpadl do zad Axin hlásek: „Nikdo nedodrží všechny rabínovy příkazy!“

„Neplet' se do toho,“ zakřikli ji oba mladíci současně.

„Nemohu,“ odpověděl Golem.

„Jak to víš, když ses nepokusil?“

„Vím to od Mistra.“

„Lidi si pletou,“ houževnatě pokračovala Axa, „tři slova. Nemůžu, nesmím a nechci.“

Hleděli na ni s otevřenými ústy. Jediný Benjamin zpozoroval nového příchozího. Zakašlal a bez úspěchu se pokusil odvést Axin pohled k bráně.

Pak svým obhájcům skočil do řeči: „Motáte se tu a nic nevíte!“ Axa se zlostně nadechla a Benjamin se znovu pokusil sdělně zašilhat k bráně.

Rabín k nim beze spěchu došel. Mlčky se zastavil a čekal.

Benjamin spustil první.

„Zadrželi mě při pokusu o útěk z ghetta.“

„Přehání!“ Axa se i v leknutí pokusila zmírnit vážnost provinění. Aron jí varovně stiskl paži.

Strážný nerozhodně postával poblíž.

Rabín nemluvil.

„Benjamin je hlupák,“ zkusil to i Aron: „Slyšel o nějaké karetní společnosti tam ve Městě.“ Slova klopýtla o rabínovo mlčení.

Ztichli všichni.

Rabín podal Benjaminovi listinu. Mladíkovi se zatřásla v rukou: „To je moje stížnost! Císař vám ji dal číst?!“

Aron se zachechtal.

„Za koho mluvíš?“ zeptal se rabín.

„Mnozí se mnou souhlasí, Mistře!“ prohlásil Benjamin.

Aronova tvář to nepotvrzovala. Axu nikdo nebral v potaz.

„Řídíte Židovské Město skvěle, Mistře.“ Benjamin se zřejmě rozhodl pro sebevraždu: „K jeho prospěchu. Ale přehlédli jste, že je obýváno lidmi.“

Rabín nediskutoval. Poslal Golema, aby Benjaminu dovedl domů a držel před jeho dveřmi stráž.

Axa nespustila zrak ze vzdalujících se postav. Pak se její oči vyhnuly rabínovi. Ten na ni nepromluvil a vyrovnaným krokem zamířil ke svému domu.

Děti jeho sestry za ním zamlkle hleděly.

„Je to náš strýc,“ hlesla Axa bez přesvědčení: „Není proč se ho bát.“

Na konci ulice zadunělo železo. Strážný zabouchl bránu ghetta.

Rabínova rodina seděla u zamlklé večeře. Aron vůbec nepřišel a Maacha jen tiše, očima, vzdychala. Její švagr odešel od stolu, sotva se k němu posadil. Vyklonil se z okna do uličky v ghettu. Do kuchyně zavál chladný podzimní vzduch. Maacha alespoň komandovala Axu a bez míry jí nakládala jídlo.

„Židovskému Městu by to prospělo.“

Axin hlásek zazvonil jako nešetrný krok.

„Obci,“ opravil ji rabín.

Maacha se zeptala: „Co by pomohlo?“

„Kdybychom Mícolinu vraždu vyšetřili. A kdybychom směli běžně do jiných částí Města. Do Starého Města. Menšího Města.“

„Nejsme jiná část Města,“ řekla teta.

Axa vrtěla hlavou.

„Naší vinou! Měšťané nenesí cejch. Jsou všichni dohromady stejní.“

Rabín mlčky poslouchal.

„Proč nejsme s nimi stejní?“

„Oni nejsou Židé,“ řekl rabín. „Běž spát.“

Axa se poslušně uklonila se rabínovi a přistoupila k tetě. Ta ji vzala kolem ramen a dovedla ji ke dveřím.

„S léty dostane rozum každý,“ řekla. A zavřela za neteří dveře.

„Co je vám?“ zeptala se rabína.

Neodpověděl.

Maacha začala sklízet se stolu.

„Benjamin,“ řekl rabín: „se pokusil proniknout do Města, aby mohl hledat Mícolina vraha.“

„Vím od Axy.“ Maacha vyšátrala v truhle svazeček klíčů a začala je třídit. „A vy jste to nečekal? Založil jste školu lepší než vysoké učení ve Městě! Tiskárna, knihy, umění! Jediný člen Obce není chudý. Odnaučil jste je žít jako Židi.“

„Co je žít jako Židi?“

Maacha vybrala dva tři klíče a začala je zkoušet u zámku skrytého mezi policemi. „Jako jsme vždy žili my!“

Jeden z klíčů zapadl do zámku a zábrana z polic se posunula. Za ní se ukázala nevelká komůrka. „Chci je vidět, vzdělance, kdyby zůstali bez nás, jestli vůbec vědí, kde v domech hledat tyto skrýše. Při nejbližším pogromu se dají pozabíjet jako mouchy.“

„Pogromy nejsou nutné.“

Otevřeným oknem se z ulice drala houstnoucí tma.

„Ale jsou. Stačí jediný tvrdohlavý Benjamin.“

Podala si vědro a začala přejíždět mokrým hadrem podlahku ve skrýši.“

„To je zbytečné,“ namítal rabín a Maacha se shovívavě usmála.

„Dokud neumře císař, kterého baví kuriozity. Nebo mu zevšedníte.“

Ulice pod oknem utichala.

„Tak vymyslím něco nového.“

Maacha ždímalala hadr.

„Také nestojím o pogromy,“ řekla, „odvykli jsme. Nezvyk nahání strach.“

Rabín mlčel.

Maacha došla se džberem k oknu a vychrstla vodu ven. Vzápětí se z ulice ozvalo zaklení. Maacha se provinile zasmála: „To sem běží Aron! Tak to vypadá, když myslím na hlouposti a nesoustředím se.“

Rabín stál jako socha.

Rozčilené kroky z ulice se za okamžik se ozvaly v síni.

Udýchaný Aron vrazil dovnitř v promočené košili. Rabín se pohnul ke dveřím do své pracovny, ale ihned zůstal stát připraven k boji.

„Zavraždil jste Benjamina,“ zasípěl Aron.

„Benjamin je mrtvý?“ vykřikla Maacha.

Rabín neřekl vůbec nic.

„To by Golem neudělal bez příkazu.“ pokračoval Aron.

„Zabil ho Golem? To se ví?“ Maašiny otázky byly překotné a udýchané. Rabínovu jedinému dotazu scházelo překvapení.

„Někdo Golema viděl?“

Maaše se zatočila hlava.

„Nikdo. Benjamin otvíral před spaním okno a vypadl z něho. Ze sklepního okna to je vždycky smrtelné,“ pravil Aron se vzteklou vlídností. „Golem neposlechne jiného než vás!“

„Kde je Golem?“ pokračoval rabín.

Maacha nabrala dech.

„Poručil jste Golemovi, aby se od Benjamina nehnul,“ řekla tiše.

Oba se k ní v naprostém tichu obrátili.

Ve dveřích stanul Golem.

„Můj synovec,“ oslovil ho rabín: „tvrdí, že je Benjamin mrtev.“

„Pravda, Mistře.“

„Jeho synovec,“ pravil Aron: „tvrdí, žes to udělal ty.“

Golem čekal, co rabín poručí.

„Odpověz,“ nařídil rabín bezvýrazně.

„To je málo!“ Aronovi se chvěl hlas. „Ať odpoví pravdivě.“

Rabín přikývl. „Musíš se zeptat,“ vyzval synovce.

„Ptal jsem se.“

„V hněvu,“ namítl rabín, „Zvaž, nač se ptáš a jak si poradíš s odpovědí.“

Minula chvíle rozčilené odvahy. Aron zaváhal.

Maacha spolehlivě zakročila.

„Nedovolím! Arone, když se neumíš chovat, tak k nám nechod’!“

Arona její zásah nemrzela. Beze slova vyběhl z domu.

Nad schody, v pootevřených dveřích svého pokojíku, stála Axa a napjatě poslouchala.

Golem odešel, aby přinesl rabínovi plášť na cestu k Benjaminovi. Maacha zůstala v pasti. Bezradně se rozhlížela po práci, která by jí znemožnila hovořit s rabínem. S panickým spěchem, trhaně a nešikovně stahovala ubrus, aby ho vyklepala. Rabín ji zamyšleně pozoroval. Pak vyšel za Golemem.

Maacha upustila ubrus na zem.

*****

Axa se po kradmém ohlédnutí rozběhla k bratrovi opřenému o zed’. Vyšel jí vstříc. V časnou hodinu byli na ulici sami.

Axa plaše podstrčila Aronovi balíček.

„Mícoliny dopisy. Od vraha.“

„Zbláznila ses,“ vydechl Aron. Axa pokrčila rameny.

„Spálím to!“ Zlostně sykl. „Nestačí, co provedl Benjaminovi?“

„Arone – včera jsi byl statečný.“

„Ty nevíš, jestli to psal vrah!“

„Mícolin milenec se nepřihlásil.“

„To nic neznamená. Každý Měšťan nepřizná, že se špinil s Židovkou.“

„Benjamina... dal ho... zabít?“

„To také nevím!“

Axa si bratra okamžik zklamaně prohlížela a pak nastavila ruku. Aron zavrtěl hlavou.

„Dětem se nedávají na hraní zbraně. Padej domů.“

„Nebyli jsme vždycky takoví, vid', Arone? Dřív jsme museli mít sílu.“

„Jakou sílu?“

„Statečnost. Jak jinak bychom to všechno přežili!“

Aron obrátil oči v sloup.

„Co jsme přežili?“

„No... římskou nadvládu a boj proti ní, války v Judeji, pronásledování v křesťanských zemích.“

„Aha, ty ses učila. A proč to říkáš tak obdivně?“

„Je to hodno obdivu!“

Aron vzdychl.

„Židé si nedali nic líbit,“ hádala se Axa rozčileně.

„Nekrčili se! A dokázali přežít!“

„To dokázali ti, co se pokrčili.“

Axa se uklidnila: „Děláš si ze mě legraci. Tohle si nemůže myslet člověk, který se postavil rabínovi na odpor.“

Z boční ulice bliklo světlo.

„Ještě nás spolu neviděl,“ zašeptal Aron: „Radši běž.“
Strkal ji pryč. Pruh světla se zvětšoval.

*****

Maacha se rozhlížela po Benjaminově sklepě, který si Aron mlčky půjčil. Nikdo ho z respektu k rabínovi nebytoval, ale ze sklepa ho také nikdo nevyhnal. Také z respektu k rabínovi. Teta postavila na truchlivě ošoupaný stůl košík pokrytý bílým ubrouskem. Otřela šátkem rozklíženou židli a začichala.

„Cos páčil?“ zeptala se. Štítivě pohnula ohřívadlem naplněným ohořelým papírem.

„Nemám krb a je tu lezavo!“ Aron nahmatal v kapse poslední nespálený Mícolin dopis.

„No... Alespoň nejsi závislý na kapesném od tyrana,“ píchla Maacha.

„Odejdu z ghetta,“ řekl Aron.

„Bude z tebe vandrák. Měl bys dělat něco užitečného. Jen bouříš a vyvoláváš napětí. Navíc se k opravdovému odporu nevzchopíš.“

„Starám se sám o sebe,“ odpověděl.

„K čemu pak bylo to divadlo? Navíc nedohrané. Netroufl by sis položit Golemovi tu otázku.“

Aron se zasmál: „Vždyť jsi mi to nedovolila!“

Maacha přikývla.

„Sama jsem žasla, jak jsi mě najednou poslechl!“

Aron si stáhl z rukávu žlutou pásku, jako by si na ni vzpomněl až teď.

„Tohle dones rabínovi, teto. Než odejdu úplně, je tahle díra má Obec.“

„Vzkvétající.“

„Ale moje. A já ji odtrhl od ghetta. Rabínovy příkazy a Golemova síla sahají jen k mému prahu.“

„Přinejmenším,“ kývla teta: „tak dlouho, dokud to bude rabín tolerovat.“

Aron se vzdorně napřímil. „Pak na mě pošle Golema, co?“

„Nač!“ odsekla Maacha. „Stačí, když přestane platit tvým věřitelům.“

Litovala svých slov, sotva bylo pozdě je vzít zpátky.

„Tak takového kašpara...Rabínův synoveček se bouří!“

V kapse měl poslední dopis.

Vyběhl ze dveří.

*****

Golem vyrovnal naštipané dříví a vymetl uzoučký dvorek. A zůstal bezradně stát. Byl s přikázanou prací hotov. Bezcílně se přimotal ke dveřím do obytné místnosti.

Axe padala každá práce z rukou. Maacha ji starostlivě pozorovala.

„Tu noc, jak Aron řádil...“ začala opatrně: „Šla jsem se na tebe podívat.“

Axa kývla.

„Myslím, že jsi nespala.“

Axa mlčela.

„Tvůj otec byl můj starší bratr. Zním to. Pro holčičky jsou to velcí hrdinové.“

„Myslíš, tetičko,“ začala Axa z docela jiného soudku, „že máme být nějak moc vděční zbabělcům?“

„A kdo je zbabělec?“

„No, v každém povstání, v každém boji, se někteří schovali za pec.“

„Aha.“

„Aron tvrdí, že jim vděčíme za život.“

Maacha se podivila.

„Nevěřila bych, že to Aron ví.“

„Takže obdivuješ sraby.“

„No, neoslňují,“ připustila Maacha, „ale zaplat' jim to Bůh.“

„Zavinili, že se mačkáme ve špinavých ghettech roztroušených po mizerných městech světa. Co z toho?“

„Že máme budoucnost.“ odpověděla Maacha: „Nikdy nevíš, jestli nebude lépe. Proč se toho nedočkat.“

Axa mlčela.

„Aron není doma. Dvakrát jsem k němu šla...“ Maacha sáhla pro klíč a otevřela skrytá dvířka. „Je to užitečná komora,“ vysvětlovala, „na všechno, co je člověku líto vyhodit. Už jsem to vyčistila.“

„Já vím, co to je. Skrýš. Ty čekáš pogrom, teto.“ Axe se zachvěl hlas.

„Už šestnáct let. Kéž čekám ještě dalších šestnáct!“

„Ale máme Golema. Podle mě by položil na lopatky celé Město,“ řekla Axa.

„Přines si tu kazetu po mamince!“ přerušila ji Maacha:
„Máš ji v truhle nad schody. Tady bude v bezpečí. Jen
za ten prstýnek se safírem si jednou pořídíš dům.“
A vystrčila neteř na chodbu.

Golem dívce skromně a omluvně zastoupil cestu. Axa
se udiveně zastavila.

„Ano?“

„Jsem hotov s prací, kterou mi Mistr přikázal. Co mi
poručíte?“

„Já? Já nevím...Rabín ti nic nenařídil, než odešel?“

„Jsem hotov a Mistr se nevrací. Nepatří se, abych byl
nečinný.“

„Tak si prostě sedni, Goleme.“

„To není práce,“ namítl Golem, „rozumíte, dosud se
nestalo, abych směl zahálet.“

„Vypravuj mi,“ osmělila se Axa: „Když mám poručit,
tak mě poslechni. Pojd', sedneme si.“ První usedla na
truhlici.

„Mistr mi dal lidskou podobu, slečno Axo, to vás mýlí.“

„Ty jsi člověk. Umělý, ale člověk!“

„Člověk,“ odpověděl Golem: „ale umělý. Otrok.“

„Zabil jsi Benjamina?“

„Může vám jehla ušít záclony?“

Axa naprázdno pootevřela ústa. Nepřipadla na další
otázku.

Jako na zavanou vyšla Maacha a ihned se na sluhu
obořila.

„Máš tu něco na práci, Goleme?“

„Právě čekám,“ odvětil Golem pokorně: „co mi slečna poručí.“

„Když nic nechce,“ chmuřila se Maacha, „tak se koukej stáhnout do svého přístěnku a nevylez, dokud se nevrátí Mistr.“

„Goleme,“ zastavila ho Axa: „Ty bys dokázal zatočit s bandou Měšťanů!“

Maacha cosi nezřetelně zavrčela.

„Že bys to dokázal?“ naléhala Axa.

„Když Mistr poručí,“ odpověděl Golem.

„Ale on neporučí. On to nechce.“

„Když Mistr poručí, tak s Měšťany zatočím.“

Když Golem odešel, spustila Maacha hubování. „Nemáš ho na hraní. Potvora divná to je. Jde mi husí kůže, když ho vidím.“

Axu bylo sotva slyšet: „To právě cítí oni k nám.“

Maacha se zarazila.

„No, nás alespoň stvořil Bůh a Golema jen člověk.“

„Měli bychom si být všichni rovni,“ horlila Axa.

„Golem také? To by ti nepoděkoval.“

„Sám by po tom měl toužit.“

„Plané řeči, Axo. Dej Golemovi pokoj. To jsou mi nápady... jde si k tobě pro rozkazy! Kdy jsi viděla naposledy Arona?“

*****

Aron se vkradl do rodného domu jako zloděj. Z ulice nemohl vidět okno strýcovy pracovny a jen doufal, že všichni spí. Musel probudit Axu.

Dívka nic nechápala.

„Jindy,“ sykl Aron: „Musím z ghetta. Pomoz mi.“

„Z ghetta?“

„Umíš jen papouškovat? Nemůžu šramotit po domě. Řeknu ti, co potřebuji, a vytratím se. Ty mi to doneseš za hradby.“

„Za hrad...?“

„Poradím ti kudy.“

Axa konečně přišla k vědomí.

„Musíš mi povědět, co se stalo.“

„Nejspíš jsem šlápl lvovi na ocas.“

Nedovolil rozsvítit a tak mu neviděla do tváře.

„Myslíš to vážně? Přišel jsi na něco?“

„Vědět tak na co! Jako když poslepu šátráš pod kůlnou a píchneš do vosího hnízda. Naplano jsem trousil narážky. S prázdnou jsem se vracel z Města katovskou fortnou. Ta se nehlídá. Koušek za ní si na mě někdo počkal.“

„Oni tě napadli?“

„Byl jen jeden.“

„A myslíš...“

„Copak vím. Možná se zamiloval do mého váčku na peníze.“

„Ne, určitě...“ Axa se zarazila. „Ty ses ...bránil?“

„Proč myslíš, že utíkám?“

„Zabil jsi ho?“

Za pootevřenými dveřmi Axina pokoje naslouchal bdělý strážce ghetta, tišší než vzduch.

„Sáhl jsem na posvátný život Měšťana. Já, obyvatel ghetta.“

„Židovského Města.“

„Ghetta. Něco přes sebe hod'. Ukážu ti, jak to ráno uděláš.“

„Vždyť nemáš kam jít,“ protestovala Axa: „Obec je tu proto, aby chránila své členy.“

„Na světě není jen zdejší ghetto.“

Golem se nadechl, aby přivolal rabína, jak mu kázala povinnost. Pak zaváhal. Nakonec se pohnul k odchodu stejně nepozorovaně, jako přišel. Do pokoje však pronikl šelest. Když Aron rozrazil dveře, stál Golem jako skála na svém místě.

„Nekřič, Goleme,“ hlesla Axa: „Nevolej rabína!“

Golem hleděl skrz oba sourozence: „Jsem povinen Mistra zavolat.“

Mluvil hlasitě.

V přízemí se na okamžik zableskly dveře osvětlené pracovny. Rabín se zastavil pod schody a hleděl vzhůru. Sestoupili k němu a Aron promluvil první:

„Golem se mě chystá předvést.“

„Arona ve Městě přepadli,“ vyhrkla Axa: „Vůbec za to nemohl!“

„Nikoho neprovokoval!“

„Nezavinil to!“

Rabín stále mlčel.

„Bránil se a ubránil,“ nemohla se zastavit Axa: „to se nedá zazlívat! Každý by se bránil!“

Došla jí slova.

„Viděl tě někdo?“ ozval se konečně rabín.

„Bylo tam pusto.“

„Vůbec ve Městě.“

„Snad ne.“

„Šel za tebou, náhodou tě potkal...“

„Mohl jít za mnou z hospody.“

„Tam tě poznali?“

„Nevím. Nepoznali!!! To by mě přece vyhodili! Nikdo mi už teď nic nedokáže, ani že jsem byl ve Městě.“

„Proč by dokazovali.“ Rabínův hlas zněl bezvýrazně:

„Stačí, když tě z toho obviní.“

„Co mám udělat?“ zeptal se Aron.

Ve tmě si neviděli do tváří. Rabín na chvíli zavřel oči.

Oslovil Axu.

„Probud' tetu,“ přikázal jí. „Zná úkryt, o kterém nemá nikdo v ghettu tušení.“

Aron hlasitě vydechl.

„Blízko synagogy,“ pokračoval rabín stále bezbarvě.

„Ze starých dobrých časů.“

Aron hledal slova zdvořilého odmítnutí: „Není to potřeba...“

„Neptám se tě.“

„Ale já... nechci nikoho do ničeho zaplést. I pro Židovské Město bude lépe, nebude-li se mnou mít nic společného.“

Otevřenými dveřmi Maašiny ložnice k nim doléhaly rozčilené hlasy.

„Bohužel má,“ uvažoval rabín. „jsi členem Obce.“

Aron se pokoušel prohlédnout tmou k tváři svého strýce.

„Nikdy se mnou tolik nemluvíte. Vy víte, že z toho není cesty ven.“

Rabín mlčel.

„Vždyť oni nebudou hledat! Udělají pogrom!“

„Bud' tiše,“ zakřikl ho rabín: „a dělej co ti nařizují!“

Axa, zabalena do vlnáku, se vrátila pro bratra. Rabín se zadíval do místa, kde ze tmy slyšel Golemův dech. Pak zatápal stranou, zachytil se zábradlí a ztěžka se posadil na první schod. Nepromluvil, dokud Maacha s oběma dětmi nevyklouzla na ulici.

„Císař tě přijme,“ řekl Golemovi.

Golem mlčky čekal.

„Povíš mu, co se stalo.“

Golemova odpověď nepřišla okamžitě.

„Ano, Mistře,“ řekl jen o vteřinu dřív, než se rabín znovu nadechl.

Rabín mluvil pomalu a tiše: „Musí přijít císařští vojáci. Dřív než ti barbari z Města.“

Nepatřilo se, aby Golem odpovídal. Bylo s podivem, že mu rabín něco vysvětloval. Rabín se po Golemově odchodu už ani nepohnul, dokud se ženy nevrátily. Neotočil k nim hlavu. Maacha postrčila Axu ke schodům a přidala další š'ouchanec, když se děvče chtělo zastavit a promluvit na strýce. Axa váhavě

zmizela ve svém pokojíku v patře. Pak se Maacha sama přiblížila k rabínovi.

„Axa nejspíš neusne, ale nemusí u všeho být. Má vás teď, nešťastnice, za hrdinu.“

„Později,“ řekl rabín.

„Ne. Myslím, že jste prohrál.“

„Ne.“

„A víte to.“

„Nemáš pravdu.“

„Ať Golem zburcuje lidi. Musí se poschovávat cennosti,“ pokračovala Maacha. „A děti a hezká děvčata.“

„Nevidím důvod.“

Maacha přikývla.

„Třeba si Arona nikdo jiný nevšiml. Třeba toho chlapa zabil vskutku důkladně. Třeba nic neukáže ke ghettu. Třeba se už teď houfují a vyrážejí nás pozabíjet jak mouchy.“

Rabín ztěžka vstal.

„Už jsem se rozhodl. Půjdu dát příkazy strážím.“

„Mohou ráno obchodníci otevřít?“

„Nezchudnou, když to neudělají.“

„Ale posílíte stráže... pošlete k nim Golema,“ radila Maacha.

„Poslal jsem ho... hlídat v ulicích.“

Maacha se usmála. „Hlídat? Až přijdou Měšťané? To nepřehlédneme.“

„Ale my se jim postavíme,“ ozvala se Axa ve dveřích svého pokoje.

Ještě tu noc vtrhl od blízké brány do spících domů a ulic rachot pravidelného vojenského kroku.

Slunce nepospíchalo na svět. Tma pomalu dělala místo mlze a ulice ghetta jen zvolna ožívaly. Vojáci odešli a Židovské Město stálo. Krámy se nakonec přece otvíraly, lidé snídali a šli po své práci. Jen propustky z ghetta přestaly platit a Golem se zjevoval a mizel v uličkách a koutech jako zlý duch.

*****

Rabína celý den neviděli.

Axa se třásla zimou přitisknutá těsně ke krbu, v ochablých rukou vyšívání, které jí vtiskla teta.

Maacha se konečně vrátila a už ode dveří se pokoušela vypadat všedně. „Není to tak zlé.“

Axa jí visela na rtech.

„Arona zřejmě postaví před soud,“ pokračovala teta.

Axa přemýšlela. „Tu skrýš přece nikdo neznal.“

Maacha se zastavila a zkoumavě pohlédla na Axu.

„Co se ti honí v hlavě?“

„Proč šli najisto?“

„Ber, co je,“ řekla teta: „a zahod' své věčné hloubání. K ničemu nám není.“

„Benjamina taky zabil on,“ prohlásila Axa vzdorovitě.

„On!“ opakovala Maacha pohoršeně.

„Rabín.“

„Jazyk by ti neshořel, kdybys někdy řekla strýc. Snadno obviňuješ!“

Axa neodpověděla a Maacha se obrátila k truhle. Zvedla víko a začala se probírat v uložených věcech.

„Tak nevím,“ poznamenala po chvílce: „Tady ty památky po tvé mámě. Nevím, co vybrat.“

„Tak nevybírej, tetičko.“

„Všechno se schovat nemůže! Pamatuj si, křesťané musí při rabování něco najít, aby nehledali dál.“

„Bude pogrom?“

„To víš, že nebude.“

Axa upřela oči na otevřen dvířka skřýše.

Maacha se zasmála, když pohlédla na Axinu bezbarvou tváříčku. „To jen pro všechny případy. Opravdu, holčičko, já nemám vůbec strach. Jen si to představ: Arona bude soudit osobně císař.“

„Jako sprostého vraha.“

„Jako člověka,“ opravila ji Maacha: „Panebože, vždyť oni přišli spořádaně! Nevtrhli k nám jako vraždící smečka. Došli k bráně a ... zaklepali.“

„Sebrali nevinného a teď ho soudí.“

„Vždyť říkám. Oni ho soudí. Čeho se dočkal dobytek jako my!“

„Mohli by se... dokonce přiklonit na Aronovu stranu?“

„Nevím,“ odpověděla Maacha.

„Dřív bys řekla: nesmysl!“

„Teď nevím. Tvůj strýc umí dělat zázraky.“

Na Hradě v císařově kabinetu kuriozit se odbýval soud s Židem Aronem. Svíce osvětlovaly střed tmavého pokoje, kde stál rabín. Všechno ostatní bylo a nebylo v pološeru. Tři soudci na lavici pod vitrínami. Také obžalovaný odpovídal téměř ze tmy, tam kde ho srazily stráže na kolena.

Jediné další osvětlené místo bylo na vzdáleném konci kabinetu a dopadalo škvírou v okenici, Tam stál císař a zaujatě maloval. Rabín neviděl víc, než rub plátna napjatého na malířském stojanu, štětec v císařově hbité ruce a oči tu a tam zvědavě svítící ze stínu.

Soud se vlekl. Když se zapomenutý císař poprvé ozval, mnozí se lekli.

„Dlouho už nás zaměstnáváš tvrzením, že jsi nevinný,“ pravil: „Ale když jsi nevinný, proč jsi musel ukrýt tělo?“

„Ale vždyť...“ Aron se kousl do rtů: „Copak se mrtvé tělo nenašlo?!“

Rabín se zachytil očima na skleněném válci s nějakým odpuzujícím předmětem.

„Kladeš mi otázky?“ zeptal se císař.

Aron okamžitě sklonil hlavu.

Ale císař mu dál nevěnoval pozornost. Upřeně pozoroval rabína. „Na popsáném místě biřici nic nenašli. Stopy krve ano, ale tělo ne.“

Soudci se zavlnili.

„Odklidil jsi tělo?“ vyštěkl jeden z nich.

„Vždyť nic neskrývám, tak proč bych...“ Aronovi už bylo všechno jasné. Zmlkl a zahleděl se na rabína.

Ve skleněném válci plavalo v tekutině nějaké mrtvě narozené dítě.

Císař se naklonil, aby lépe viděl rabínovi do tváře.

„Možná, že jsi ho pouze zranil, mladý Žide.“

Nespouštěl zvědavě pohled z rabína, když zkoumavě posílal do vzduchu kratičké věty.

„Za zabití bychom tě vinit nemuseli.“

Rabín jako by neslyšel.

„Lze i připustit, že ses bránil.“

Ticho.

„Napadený si ani netroufl se přihlásit.“

Aron pookřál. Rabín mlčel. Císař cosi popravil na svém plátně a pak oslovil pána ghetta přímo.

„Má Židův život stejnou cenu, jako život křesťana?“

Rabín se dokázal držet zpříma. Poslušně otočil hlavu po zvuku císařova hlasu.

„Ne, Milosti, nemá.“

Císař byl trochu zklamán. Zkusil to znovu.

„Svěřil jsem ti ghetto a dosud jsem nelitoval. Tvůj mladý Žid vztáhl ruku na křesťana. Ale byl to nejspíš mizerný křesťan. Vezmi si svého Žida a sud'te si ho v ghettu.“

Jen rabín zůstal nehybným bodem v rozbouřeném malém světě císařského kabinetu. Strážce chytily za paže Arona, který zprudka vyskočil. Císař netrpělivým pohybem ruky umlčel protesty soudců. Zrakem se vpíjel do rabínovy tváře, štětec nachystaný.

Rabín hleděl přes pobouřené tváře úředníků a vojáků k houfům Měšťanů, které tušil venku pod Hradem. Věděl, že čekají, až soud smaže urážku.

Císař rychle přidal pár tahů štětcem.

Náhle byl přeplněn dobrou náladou a jistou hravostí: „Můžeš si s obžalovaným Židem promluvit o samotě. Pak zavoláš stráž a povíš jim, kam mají tvého mladého Žida odvést.“

Pokynul a mocní muži s ním odcházeli, aby si Židé mohli nerušeně promluvit. Aron se nedokázal ubránit novému návalu naděje.

Nebyl to rabín, kdo promluvil první.

„Císař to myslí vážně, Mistře. Nemusím zemřít. Je to zázrak!“

„Mýlíš se,“ řekl rabín.

„Vy mě nechcete zachránit?“

Golem naslouchal.

Rabín řekl: „Odpust’.“

„Strýčku, teď mohou dostat za vyučenou. Zřejmě ani nejsem vrah!“

Rabín vykročil ke dveřím, aby zavolal stráž. Aronův zrak tonoucího sáhl po nehybné přihlížející postavě: „Goleme, slyšíš! Mou smrt nemůže rabín svést na císaře! Ghetto je v rukou šíleného diktátora! Chraň nás!“

Rabín nezasahoval.

Golem stál jako socha.

Pak rabín pokývl, aby se odsouzenec podíval na nedokončený obraz. Aron přistoupil k plátnu a tlumeně vykřikl. „On si vás celou dobu...“

Rabín ukázal na císařovy obludné sbírky.

„Zatím si nás jenom maluje.“ řekl.

Aron se obrátil ke Golemovi: „Děláš, co ti nařizuje rabín. Ať má pravdu nebo ne. To si jednou zodpovíš!“

Golem vzhlédl tázavě k rabínovi.

Ten dokončil několik zbývajících kroků, otevřel dveře a uctivě přivolal stráž.

Dav lemující cestu od Hradem ke Kamennému mostu byl nyní početnější a hlučnější. Rozsudek smrti nad troufalým Židem ho neupokojil a neumlčel. Nedal se odestát zločin spáchaný na člověku.

Proč se s tím Židem vůbec zabývají soudy?!

„Dejte nám ho,“ řvali.

Rabín je sotva vnímal. Na Golema docela zapomněl.

Několik kamenů vržených stále ještě z velké dálky jen o vlas nezasáhlo rabína. Golemův pán si toho ani nepovšiml. Vzduchem zasvištěl další kámen a odrazil se od Golema. Ten vyrazil a valil se jako lavina mezi rázem ustupující Měšťany.

Rabín se vzpamatoval.

„Goleme! Stůj!“

Rozkaz Golema zastavil.

„Ghetto nestojí,“ káral ho rabín: „aby chránilo Arona nebo mě. Nepopuzuj Měšťany! Nesmíme k nám dovést rozzuřený dav.“

Císař opět uchopil štětec. Vrátil se k opuštěnému plátnu a nespokojeně se zahleděl na rabínův portrét. Podobu vystihl, avšak... Nikdy se o rabínovi dost nedozví.

*****

Až do ghetta se nesl hluk davu, který lemoval rabínovu cestu. Maacha se usmála na vyděšenou neteř.

„Dokud hulákají, je to dobré.“

„Jak to můžeš říct, teto. Určitě každou chvíli prorazí bránu!“

„Jdi ty! Pogrom začíná tichem. Zvykej si. Potrvá pěkných pár dní, než si ti křiklouni najdou zas jinou kratochvíli.“

Axa přecházela kuchyní z místa na místo. Maacha pevnou rukou chystala oběd.

„Jak to asi dopadne s Aronem, teti?“

„Vida. Nakonec sis na bratra vzpomněla.“

Axa se začervenala. „Kdyby už přišel rabín. Něco vymyslí.“

„A protože jsi srabík,“ pokračovala Maacha s hranou shovívavostí: „uklidila jsem i druhou skrýš, pod sklepem, o té ještě nevíš. Ta je pro lidi. Upravila jsem ti tam pohodlné lůžko a kdyby se mělo něco stát...“

„Pokud vůbec,“ zaprosila Axa.

„Ovšem,“ přikývla teta: „kdyby to bylo vůbec třeba, poznám to včas a přečkáš tam tu melu. Jestlipak víš, že už jsi zažila pogrom? No ano. Ještě jsi ani neuměla mluvit. Báli jsme se, abys nezačala ve skrýši brečet.“

Axa se pousmála. „Ve které skryši? V té, co o ní mluvíš?“

Také Maacha se usmívala. „Ovšem. Už jsi ji vlastně viděla.“

„Vůbec se na to nepamatuji.“

„Tak vidíš!“

Pak uviděly z okna Golema a rabína. Hradby jen nepatrně ztlumily řev měšťanů venku. Rabín přicházel uličkou od brány obklopen rozčileným houfem obyvatel ghetta. Před svým domem se zastavil. Maacha přízemním oknem slyšela jeho sebejistý a pokojný hlas.

„To znamená,“ zašeptala naslouchající Axa: „že se Aronovi nic nestalo?“

Maacha neodpověděla. Dívala se ke dveřím. Rabín vešel a popaměti usedl na nejbližší lavici.

„Procházej ulicemi,“ pobídl Golema: „ukazuj svou sílu. Lidem to dá pocit bezpečí.“

„Dobře, Mistře.“

„Připojím se, až domluví se švagrovou. Totiž,“ dodal, „jestli nejsi po té cestě příliš unavený.“

Golem se překvapeně zasmál. „Já?“ Pak se hned uklonil a vyšel ze dveří.

„Ale vy jste,“ řekla Maacha.

„Proč jste nepřivedl Arona?“ ozvala se Axa.

„Prosím tě, Axo,“ napomenula ji teta: „Počkej, až tě strýc osloví. A vůbec. Jdi ke kupci pro mouku.“

„Odsoudili ho? Do vězení?“

Rabín neodpověděl.

„Jak jste ho to hájil?“

„Peníze,“ pokračovala Maacha, „si vezmi z hrnečku. Ty z truhlice už jsme schovali.“

„Nemůžete se ke mně takhle chovat.“

Rabín to uznal: „Máš pravdu, nemůžeme. Hájíl jsem Obec.“

„Tak ne Arona,“ říkala si tiše Axa. Teta se postavila vedle ní a našla ta nejlepší slova.

„Ještě žije. Dokud žijeme, může se stát cokoliv. Odsouzenci dostávají milost, prohrané bitvy končívají všelijak. Jde to lépe, než kdo čekal.“

Axa přikývla se svěšenou hlavou.

„Nakonec,“ navrhla: „když se k tomu rozhodneme, můžeme na ně pustit Golema.“

Rabín zavrtěl hlavou.

„Jenom co by vysekal Arona.“ Axa ožila: „a zjednal by nám volný průchod. Celá rodina může odejít! Vy jste přece také odněkud odešli?! Vy a maminka.“

„Nefantazíruj,“ usadila ji Maacha: „A ber věci, jak jsou.“

„Můžeme se usadit jinde!“

„Kde,“ zeptal se suše rabín.

„Kde je lépe.“

„Přišel jsem se svou sestrou,“ řekl rabín, „z amsterodamského ghetta. Hradby a zvláštní oděv pro Židy, to jsem poznal až tady. V Amsterdamu ghetto volně splývá s městem, cizinec snad ani nepozná, kde jedno přechází v druhé. Lidé se neliší...“

Axa mu visela na rtech. A nejen Axa. I Maacha se dala strhnout.

„Golem může vysekat Arona!“ řekla: „A pryč. Proč máme platit jen my!“

Axa ji chytila za ruce.

„A půjdeme do Amsterdamu!“

„Kdysi se tam přihodilo,“ pokračoval rabín, „že se do židovského obchodu vloupal křesťan. A když ho překvapil majitel, Žid, tak ho ten křesťan v potyčce zabil. Nato vraha chytili a odsoudili.“

Axa mu s vykulenýma očima visela na rtech.

„Oni odsoudili křesťana za zabití Žida?!“ ptala se okouzleně.

„Ano, to udělali.“ přisvědčil rabín: „a celý tvůj vytoužený Amsterdam se přišel podívat na tu popravu. Tak je rozlítostnilo, že má křesťan tolik trpět za zabití pouhého Žida, že na místě rozsápali kata a pak se přehnali jako větrná smršť ghettem.“

„Nemusel jste vypravovat,“ řekla tiše Maacha: „Víme to i bez vás.“

„Já ne,“ odporovala posmutněle Axa, „Já to nevěděla.“

„Právě proto,“ řekl rabín, „se to v naší Obci nestane.“

„Určitě?“ zašeptala Axa.

Vtom vstoupil Golem a vedl hosta. Ve vojenské uniformě. Sebevědomý důstojník se rozhlédl a s úžasem neuviděl páchnoucí doupě.

„Ty jsi rabín?“ zeptal se: „Utáboříme se u brány. Jeho Milost chce mít v ghettu klid.“

„Židovky,“ oslovil rabín Maachu a Axu cizím hlasem: „podejte vzácnému pánovi občerstvení.“

Důstojník se ušklíbl, když mu Axa podávala pohár.

„Snad nečekáš,“ pravil, „že budu pít z něčeho, co jste už oslintali?“

Rabín se ohlédl k oknu. Pak vytáhl z truhly zrcátko a zachytil sluneční paprsek, který se dral mlhou. Důstojník ani nehlesl. O rabínově umění se vypravovalo nejen na Hradě a v ghettu. Mlčeli všichni. Pokoj se naplnil kouřem a když ten se rozptýlil, stál na stole pohár z ryzího zlata naplněný vínem. Důstojník si ani netroufal vztáhnout po něm ruku.

„Mrzí mě, vzácný pane“, vemlouval se rabín, „že tak hrubě rušíme klid ve Městě.“

„Je pochopitelné,“ přidala se Maacha: „že jsou páni Měšťané naším chováním pobouřeni.“

„To se nemůžeš divit, ženská,“ kývl důstojník usmířeně, „mí lidé také nejásají. Dopracovali jsme to ale! Chránit Židy proti vlastním lidem!“

„Jeho Milost,“ pravil rabín podlézavě: „to jistě nemyslela takhle. Chrání svůj majetek.“

„Leda. No, věčně tu trčet nebudeme.“ Důstojníkův pohled se obloukem vrátil k poháru. „Přece jen něco umíš!“

Ticho za hradbami ghetta bylo lákavé.

„Můj umělý muž vám podá váš zlatý pohár s vínem, vzácný pane. Židovská ruka na něj nesáhne.“

„To je...“ důstojník se zadíval na Golema. „Hergot!“

Nesporně se mu v ghettu zalíbilo.

„Snad by bylo od nás slušnější vzácné pány Měšťany nerozhánět, nýbrž pozvat je k návštěvě,“ řekl rabín a překotně pokračoval. „Už to vidím. Na náměstí před

synagogou uděláme stánky. Zboží nebude za peníze. Na pulty položíme dary na usmířenou. Máme kejklíře a zpěváky, i já bych mohl něčím přispět.“

Důstojník roztával.

„To by bylo! Ale koukej to udělat šikovně, Žide! Ne bezhlavě! Pořádek pochopitelně dovedu udržet, ale to víš. Chce to trochu myslet.“

„Snad,“ mluvil rabín zvolna: „byste nám pomohl.“

„Bodejt,“ mlaskl spokojeně důstojník: „Chce to mít filipa. Připravíš to na ráno. Nejdřív to místo projdu já a vyzkouším, jestli je všechno, jak má být. Pak nastoupí vojáci, taky všechno zkontrolují. No a pak ti budu pouštět lidi po malých skupinkách.“

Rabín obdivně souhlasil.

„No tak vidíš, Žide,“ důstojník se spokojeně zvedal k odchodu: „jak jsme to připravili. Zbytek už dokážeš sám.“

Rabín s četnými úklonami doprovodil vzácného pána ke dveřím a uctivě v nich postál, dokud byl důstojník v dohledu. Pak dveře prudce přirazil. Maacha potlačila výkřik. Rabín se dlouho se neobracel do místnosti.

Axa dychtivě poposedala.

„Oběhnu sousedy a rozhlásím to!“

„Nehneš se mi z domu, Axo! Nech to na Golemovi,“ usadila ji Maacha.

Rabín se k nim pomalu otočil, ale oslovil pouze Golema:

„Půjdeš se mnou. Dám ti pokyny.“

Pohlédl na Maachu. Ta přikývla.

Ghetto bdělo v přípravách. Ani Axa nevydržela v posteli. Donekonečna si přerovnávala šaty na velký den, aby každyčký kousek byl skromný, nevyzývavý a především povolený. Třikrát vstala a nesla halenu k otevřeným dveřím, aby se v pruhu světla z přízemí ujistila, že predepsaná žlutá páska na rukávě není pomačkaná.

Rabín v pracovně před hasnoucím krbem pořádal své listiny. Pohlédl nevlídně na rušitelku.

Maacha nepřekročila práh.

„Co v nich probudí bohatství ghetta?“ zeptala se.

„Rušíš mě,“ Rabín zarputile a nazdařbůh hleděl do jakési listiny.

Maacha přehlížela jeho rozladění.

„Stačilo by otevřít bránu dokořán.“

Rezolutně vstoupila. Přiklekla ke krbu, aby z dohořívajících uhlíků rozdmýchala plamen. Vkleče vzhlédla k vládci ghetta: „Nemá to smysl. Každý přece vidí, že už nemůžeme.“

„Jak to? Dokud nepřestaneme, tak přece můžeme.“

„Ale co už to stálo!“ Maacha sáhla do koše se dřevem.

„Jak si jednou zodpovíte Arona? A Benjamina.“

„Tak mě zastavte,“ řekl rabín bezvýrazným hlasem: „to je přece v silách Obce. Svolejte si Radu starších...“

„To má háček,“ usmála se Maacha: „Nikdo si nepamatuje, kdo v Radě starších vůbec je.“

„Však byste si vzpomněli. Spravovali ghetto, když tu řádl mor a pogromy, když ho chtěl císař rozehnat a domy srovnat se zemí. Je to pouhých šestnáct let. Vzpomenete si.“

„Po šestnácti letech,“ řekla Maacha: „vaší neomezené vlády jsme tam, co tehdy.“

„V žádném případě.“

Maacha se usmála: „Myslíte, že nemůžete přiznat pravdu.“

Rabín zaklonil hlavu, opřel se o zeď a zavřel oči. Maacha tiše přisedla.

„Přitom nikdo nemá právo vyčítat a soudit.“ řekla za okamžik: „Došli jsme ke chvíli, kdy si nevíte rady. Nebudu to vykřikovat po ulicích! Chci to jenom od vás slyšet.“

„Proč bys to ráda slyšela?“

„Jste všemocným pánem v ghettu, protože nám to tak vyhovuje.“

Rabín pevněji semkl oční víčka a Maacha pokračovala: „Jak Mistr přikáže. To Golem pochytil od nás. Mistr dal odstranit Benjamina, ne my. Rabín obětoval vlastního synovce, ne my. Vy dáváte špatné příkazy, my je jenom plníme.“

Rabín se neozýval. Seděli bez hnutí, zatímco postrašené ghetto venku hlučelo. Až po chvíli rabín řekl: „Děkuju, Maacho.“

„My už nemáme,“ zašeptala Maacha: „ani ždibínek naděje, vidíte?“

„Naopak,“ odpověděl rabín živě: „máme nejlepší naději, jakou jsme kdy měli!“

Maacha se uznale rozesmála.

*****

Ráno se zlověstně blížilo. Utichly údery tesařských sekyr a ze tmy ředěné světlem z oken nově čněly pouťové kulisy. Lidé vynášeli části svého majetku a rabín pomáhal třídit. Troustil veselé poznámky, jaké ho nikdy nikdo neslyšel pronášet. Usmíval se, to také neznali. I slepý by viděl, že se lidé nemají čeho bát.

A jeho optimistický úsměv podporoval všudypřítomný Golem.

Maacha potkala švagra před synagogou, když hledala Axu.

„A vy jste uchystaný?“ zeptala se zvesela: „Vaše přízraky čekají, až je zavoláte? Budete vyrábět zlato?“

Rozjařenost nepředstírala. Rabín jen zavrtěl hlavou.

„Na to se nemusím připravovat,“ odpověděl.

„Zatím to nejde tak špatně, vidíte? Ovšem, hosté dosud nepřišli.“

„Hosté se jistě neopozdí,“ ujistil ji rabín. „O Axu se neboj. Poslal jsem pro ni Golema.“

Maacha přikývla.

„Udělejte mi tu radost a vyčarujte na ně trojhlavého draka!“

Rabín se slabě pousmál.

„To je málo. Kéž bych byl císařem. Stačilo by na chvíli. Na hodinu. Jen co bych na několika místech překrásného Města založil požár a zakázal hasit.“

„Proč už nejdete domů? Všichni si teď půjdeme odpočinout. Do...smluvené doby zbývají dvě hodiny.“

„Do svítání,“ vyslovil rabín místo ní.

„Aron se teď asi naposledy probouzí,“ pronesla Maacha nebezpečná slova: „Pokud spal. Kdy...“

„Za svítání.“ Vydržel její nevěřičně zděšený pohled.

„Nemohou být na dvou místech, co!“ Maašin hlas zazněl nepřátelsky. „Pamatujete, jaké míval Aron noční můry z matematických příkladů? Tři hodiny, pak zazní z Města zvony.“

„Zvony! Kdo si myslíš, že jsme! Leda by zabubnovali u šibenice!“

Ruch v ghettu dočasně utichal.

„Byli jsme moc rychlí,“ řekl rabín: „Lidi nemají co dělat. Začnou přemýšlet a dostanou strach.“

Maacha mávla rukou. „Mají. Ještě si musí nacpat domácí skříše.“

„Hlavně Golem,“ řekl rabín: „Nesmí se zastavit.“

„Golem nepřemýšlí,“ řekla nejistě.

„Neměl by,“ přiznal rabín: „Jistě ne, když má práci. Dnes nesmíme nic ponechat náhodě.“

„Dohlédnu. Ale poručte mu, aby přijímal mé příkazy.“

Axu našel Golem v uličce nedaleko brány. Sám byl překvapen, s jakou vřelostí mu běžela vstříc.

„Slečno Axo,“ oslovil ji, „mám příkaz, abyste se vrátila domů. Mistr nechce, aby vás to zastihlo v ulicích.“

„Bojí se,“ zašeptala Axa: „že to nepůjde snadno?“

„Mistr zakázal, aby se lidé báli. Víc nevím, mám vás přivést domů.“

Axa sotva šla a Golem ji musel podpírat.

„Strach se nedá zakázat“ naříkala Axa: „Jak já byla husa! Goleme, teď si budu přepírat ten žlutý cejch každý večer, aby jen zářil. Do smrti nechci vkročit do Města... jen ne pogrom. Pogrom bych nepřežila.“

„Teď byste především měla spěchat, slečno.“

„Kdyby tak dnes slunce vůbec nevyšlo! Nebo kdyby už bylo radši ráno!“

„Pospěšte si, slečno Axo.“

„Podívej tam ... na nebi je jasný pruh.“

„Nesmíte tu zůstat,“ Golemův hlas zazněl panovačně.

Z ulic u brány se ozval lomož.

„Rychle!“ křikl Golem: „Utíkejte domů, jak můžete. Musím zůstat tady.“

„Jak myslíš, Goleme,“ přikývla pokorně, „Jak myslíš.“

Tržiště pěnilo veselím. Nervozita a strach pořadatelů zůstaly za kulisami. Na prázdných sudech stáli kejklíři a lákali k sobě pozornost těch, kdo již byli nasyceni. Vojáci postávali na svých místech s cestovními vaky nacpanými k neunesení a leckterý z nich při té dobré zábavě nezaváhal splnit rozkaz svého důstojníka a houknout na příliš hrabivého Měšťana.

Rabín v šeru synagogy připravoval velkolepou podívanou, která měla zábavu Měšťanů dovést. V určité chvíli docela zřetelně zaslechl zavíření bubnů z popraviště u řeky. Otevřel okno a denní světlo se světským halasem vymetly pavučinu zlověstného rytmu. Kolem Golema bylo již plněji než kolem vyprázdněných stánků se zlatem. Strach měšťany příjemně šimral. Golem lámal kamení a podkovy, vzpíral balvany a nakonec si nadhodil tři těžké, kamením naplněné truhly a jal se jimi žonglovat ve vzduchu. Na straně ghetta nescházela síla.

Rabín měřil míru znepokojení ve tvářích Měšťanů a pak rozhodně přivolal Golema k sobě. Také Maacha vyklouzla od svého již skoro prázdného pultu a následovala Golema.

„Zůstaneš po zbytek dne v ústraní,“ rozkázal rabín.

Golem stál.

„Vždyť jste mi přece přikázal, abych naše lidi chránil.“

Maacha se polekala.

„To není tvoje věc, abys posuzoval, co se ti poručí,“ odsekla.

„Rozuměj, Goleme,“ pravil rabín: „Nám nejde o to, abychom Měšťany přemohli. Pochop! Nesmí odejít s jediným nesplněným přáním, se závanem pocitu, že v ghettu se jim nedařilo, jak mělo.“

„Kdy,“ pravila Maacha napjatým hlasem, „se naposledy drhla podlaha na půdě nad námi?“

Rabín na ni překvapeně pohlédl.

Golem vyčkával.

„Jdi a udělej to,“ přikázal mu rabín: „Pečlivě.“

Golem se vydal přikázaným směrem.

„Až budeš hotov,“ dodala Maacha, „přijď bez otálení pro další příkazy.“ Počkala, až Golem odejde. „Nebylo by lépe mu vyjmout šém?“

„Oživování Golema bývá zdlouhavé. Ghetto by bez něho mohlo pány Měšťany nudit.“

„Na pultech už zbývá jen cín a lacinější látky. Tu havěť zatím baví kejklíři.“ Maacha se pousmála: „Kdo by to řekl, co máme talentů. Jak brzy budete připraven na vyvolávání přízraků?“

„Ano. Musím se soustředit,“ odpověděl rabín.

Maaše se jeho odpověď nelíbila. „Čím dřív dnes zapadne slunce, tím lépe.“

„Zkusím slunci poručit,“ odpověděl rabín ponuře, „ale asi mě neposlechne.“

„Ztratila jsem z očí Axu.“ Maacha uvědomila, že rabína ruší. „Podívám se po ní.“

Rabín přivřel okno, ale nepokusil se pokračovat v přípravách. Zůstal sedět a prostě čekal.

Golem odbyl uloženou práci a když si ho rabín nepovšiml, vyšel na ulici.

Rabína nevytrhl ani nový hluk zvenku. Ozval se sípavý, rytmický zpěv, který přešel v řev.

Golem se rozhlížel.

Na tržiště vpochodovala stmelená skupina mladých Měšťanů, s maskami na tvářích, v katovských oděvech. Nesli kříž. Pevný. Nespěchali. Prohlíželi si ustrašený hlouček kolem sebe. Vybírali. Vojáky nebylo vidět.

Golem se pohnul. Nikoho z rozvášněných hostů však jeho příchod nevyvedl z míry.

V rukou vetřelců se ocitlo křičící děcko. Lidé si nevěděli rady.

Golem se navykle ohlédl po rabínovi. Okno synagogy zelo prázdnotou a příkazy nezazněly.

Rabín se modlil a nevšímal si výkřiků hrůzy. Dovnitř vpadla udýchaná Axa.

„Musíte na tržiště, strýčku! Copak to neslyšíte?“

„Slyším.“

„Golem se vymknul!“

Vstoupila Maacha.

„Je to moje chyba,“ přiznala rozjařeně: „Svěřil jste mi ho...“

Axa vytřeštila oči.

„Tetičko!“

„No, nekoukej na mě,“ ohradila se Maacha dobromyslně. A rabína se zeptala: „Co dál? Měšťané už jsou za branou. Teď začal Golem pořádat vojáky.“

Rabín mlčel.

„Tetičko,“ opakovala Axa, „snad se z toho neraduješ!“

Maacha se zajíkla.

„Strýčku,“ naléhala Axa: „To nám císař neodpustí! Oni se vrátí!“

Běžela k oknu: „Za chvíli bude pozdě!“

„Je to tak,“ uznala Maacha: „Nechápu, co mě to posedlo...“

Rabín přemýšlel.

„Tomu jste přece chtěl zabránit!“ dorážela Axa: „Nebo proč jste tedy zabil Arona a Benjamina?!“

Maacha si přikryla ústa.

Rabín ztěžka vstal.

Axa běžela napřed a nedočkavě otvírala dveře.

Na tržišti už vřava opadla. Golem opanoval prostranství a jeho hněv klesal. Rozhlédl se. Stál sám. Nikdo mu neodporoval. Nikdo se k němu nepřidal. Prázdným náměstím zněly kroky jeho pána.

Golem klesl na kolena.

„Blázne!“ křičela Axa: „Nechceme žít v obleženém městě! Všechno šlo přece tak dobře.“

„Nešlo. Chystali se vraždit,“ namítal Golem, ale krotce.

„Mohlo nás to stát spoustu životů“

„A tys je zachránil! Ale platit budeme my!“

Rabín mlčky napřáhl ruku ke Golemovi a ten sklonil hlavu.

„Třeba by se vrátili,“ napadlo Axu.

„O tom nebuď na pochybách!“ řekla Maacha.

„Třeba nám dovolí, abychom se omluvili.“

Rabín vyňal šém a hliněně obr strnul ve středu náměstí bez života.

„Pokuste se ještě promluvit s císařem,“ radila Maacha:

„Nevěřím, že by už nebyla naděje.“

„A pak vyvázneme!“ přidala se dychtivě Axa.

„Úplně bez trestu ovšem ne,“ řekla Maacha: „Ale budeme přežijeme. A ještě se vrátí šťastné časy.“

„Pospěšte si, Mistře,“ naléhala Axa.

Rabín s hlavou skloněnou zamyšleně hleděl na šém, který přebíral v prstech.

Axa mu ho vytrhla z ruky a zahodila, jak nejdál dovedla. Pak se rozběhla k bráně a křičela: „Vzácní pánové, vraťte se! Vraťte se!“